

MYKOLO ROMERIO TEISINĖS VALSTYBĖS MODELIS VAKARŲ EUROPOS TEISINĖS VALSTYBĖS KONCEPCIJOS KONTEKSTE

Dr. Kristina Miliauskaitė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedra
Ateities g. 20, 08303 Vilnius
Telefonas 271 46 97
Elektroninis paštas tfk@mruni.lt

Pateikta 2005 m. balandžio 25 d.

Parengta spausdinti 2005 m. gegužės 4 d.

Pagrindinės sąvokos: teisinė valstybė, teisės veikimas, įsteigtoji valdžia, valstybinių institucijų bei valdininkų veiklos kontrolė.

S a n t r a u k a

Straipsnyje Vakarų Europos teisinės valstybės modelis Vakarų Europos teisinės valstybės koncepcijos kontekste analizuojamas prof. M. Romerio mokslinis palikimas, skirtas teoriniams ir praktiniams teisinės valstybės klausimams. To meto Vakarų Europos šalių valstybinės, teisinės patirties analize M. Romeris rėmėsi kurdamas idealios teisinės valstybės modelį.

M. Romerio teisinės valstybės samprata atitiko tuo metu Vakarų Europoje vyravusios liberalistinės teisinės valstybės interpretacijos tendenciją. Teisinę valstybę M. Romeris buvo linkęs apibrėžti kaip teisėtumo valstybę, kuriai pirmiausia rūpi apsaugoti asmens teises nuo įstatyme neišformintos valstybinės valdžios savivalės. Teisinė tvarka valstybėje, pasak M. Romerio, pasiekama tokiu lygiu, kokiu joje yra organizuotas ir užtikrintas teisės veikimas, kiek tas veikimas apsaugotas nuo teisės laužymo. Šią M. Romerio poziciją neabejotinai stiprina H. Kelseno teorijos nuostatos.

Siekiant, kad įsteigtosios valdžios institucijos nenukryptų nuo konstitucijos normų, reikalingos, M. Romerio nuomone, tam tikros teisinio ir neteisinio pobūdžio garantijos. Aptardamas neteisinio pobūdžio garantijas, profesorius didelę svarbą teikė M. Hauriou teorijai – pasak M. Romerio, būtent ji sieja valstybę su visuomene.

M. Romeris, veikiamas L. Duguit pažiūrų, nuosekliai gynė idėją, jog konstitucijai turi paklusti ne tik piliečiai, bet ir aukščiausia valstybinė valdžia. Valstybinių institucijų bei valdininkų veiklos kontrolę, kurios tikslas – apsaugoti teisę nuo jos reikalavimų pažeidimų, atkurti pažeistus teisės imperatyvus, M. Romeris skirstė į tarnybinę (hierarchinę) ir teisminę priežiūrą. Klausimas apie teismo veiklos panaudojimą užtikrinant teisėtumą valstybės institucijų veikloje buvo gana populiarus to meto teisės teorijoje. M. Romeris plačiai rėmėsi Vakarų Europos mokslininkų L. Duguit, A. Esmeino, G. Jellineko, H. Kelseno, M. Hauriou su šiuo klausimu susijusiomis išvadomis. Pagrindinė teismo funkcija, M. Romerio nuomone, – neteisės konstatavimas ir sudraudimas. Pagal teismų atliekamas funkcijas M. Romeris šias institucijas skirstė į baudžiamąjį, civilinį teismą ir „valdžios organų darbų“ teismą, skirtą pagrindinių valstybės institucijų ir valdininkų darbams kontroliuoti. Šis teismas, pasak M. Romerio, turėtų susidėti iš trijų dalių (teismų), nes valdžios funkcija yra paskirstyta trimis autonomiškoms valstybės institucijų sistemoms: konstitucinio teismo, administracinio ir kasacinio teismo.

M. Romerio veikaluose sutelktos idėjos apie optimalų teisinės valstybės modelį. Naudodamasis XIX–XX a. Vakarų Europos mokslininkų darbais, profesorius ne tik atskleidė svarbiausius teisinės valstybės bruožus, bet ir kritikavo bei atmetė tai, kas, jo nuomone, buvo klaidinga ar perdėta. Šiuo aspektu M. Romerio teisinės valstybės idėja, jo išvados tampa itin prasmingos.

Nemaža dalis prof. Mykolo Romerio teorinio palikimo skirta valstybės pažinimui. Viena iš šios analizės krypčių – to meto Europoje palyginti nauja teisinės valstybės idėja bei mokslinis teisinės valstybės problematikos tyrinėjimas. Ypatingą dėmesį M. Romeris skyrė teoriniams ir praktiniams teisinės valstybės klausimams – teisinės valstybės propagavimas, jos analizė pradedama įstatymo viršenybės deklaravimu ir baigiama teisinio mechanizmo tai viršenybei garantuoti sukūrimu.

Prof. Alfonso Vaišvilos teigimu, „idėjinis ryšys su XVI a. Lietuvos teisinio valstybingumo doktrina iš esmės buvo nutrūkęs, todėl teisinės valstybės idėjas tuometinė Lietuvos žmonių karta buvo priversta imti ne iš jau turimos savo tautos teisinės tradicijos, o iš naujo atrasti tirdama demokratinio tvarkymosi logiką bei einamojo momento Vakarų Europos šalių valstybinę, teisinę patirtį“ [1, p. 216]. Nuoseklia Europos teisės tradicijos analize M. Romeris rėmėsi kurdamas idealios teisinės valstybės modelį.

Teisinę valstybę M. Romeris apibūdino kaip tokį „teisės veikimo“ organizavimą ir užtikrinimą [2, p. 7], kai valstybė „tvarkosi ir, kiek galima, vykdo savo valdžios imperiumą pastoviais teisės normų imperatyvais (...), kurie Europos kontinente, einant nusistovėjusia nuo Didžiosios Prancūzų Revoliucijos laikų tvarka, yra reiškiami ypač įstatymo“ [3, p. 20].

Teisinę valstybę M. Romeris buvo linkęs apibrėžti kaip įstatymo viešpatavimo (teisėtumo) valstybę, kuriai pirmiausia rūpi apsaugoti asmens teises nuo įstatyme neišformintos valstybinės valdžios savivalės. Teisinė tvarka valstybėje, pasak M. Romerio, pasiekama tokiu lygiu, koku joje yra organizuotas ir užtikrintas teisės veikimas [2, p. 7], kiek tas veikimas apsaugotas nuo teisės laužymo [2, p. 22]. Teisinė tvarka nepažeidžiama, jei konstitucijos ar įstatymų nuostatos formaliai nustatyta tvarka pakeičiamos, o ne laužomos ar paneigiamos.

Konstitucija, kaip pagrindinis ir aukščiausias įstatymas¹, nustato paprastojo įstatymo ribas – ji yra konstitucingumo kriterijus paprastajam įstatymui. „Valdantieji gali savo kompetencijos ribose naudotis tam tikros apimties diskrecine galia, kuri formaliai yra laisva įstatymų spragų ribose, bet negali prieštarauti įstatymams“ [3, p. 21]. Šią M. Romerio poziciją neabejotinai stiprina Hanso Kelseno teorijos nuostatos, dariusios įtaką Europos ir viso pasaulio teisinės minties ir teisinės kultūros raidai. H. Kelsenas į teisę žvelgė kaip į vientisą teisės normų konstrukciją, kurios hierarchijos viršūnėje yra bendroji norma, t. y. konstitucija. Šiai bendrajai normai turi paklusti visos kitos normos, todėl įstatymus leidžianti institucija įpareigojama nepriimti tokių įstatymų, kurie prieštarauja konstitucijai [4, p. 193].

M. Romeris tyrinėjo įstatymų nustatytos tvarkos realaus funkcionavimo teises ir organizacines garantijas, kūrė jų sistemą. Jis rėmėsi klasikinės konstitucinės teisės teorijos teze apie steigiamąją ir įsteigtąją valdžias. Konstitucija nustato ribą tarp suverenios steigiamosios ir konstitucinės įsteigtosios valdžių. Įsteigtoji valdžia jau nėra suvereni, o tik konstitucinė, ribota teisinė valdžia, funkcionuojanti dėl konstitucijos jai suteiktų įgaliojimų. Jei ši valdžia bandytų ką nors daryti peržengdama konstitucijos nustatytas ribas, ji uzurpuotų tautos suverenumą ir elgtųsi neteisėtai: „(...) jei niekas jų nesudraus, jei nebus sutvarkyta tiksli konstrukcijos apsauga, tai įsteigtosios valdžios dalyviai galės pasikėsinti prieš juos teisiškai varžančią konstituciją ir pamėginti pasisavinti konstitucijoje magazinuotą suverenumą, juo labiau kad didesnės galios pagunda yra stipri ir visuomet veikia valdančiųjų psichiką, o suverenumo sandėlio raktai yra jų rankose. O tada visa ši paini precizinė racionalistinė konstrukcija būtų iš karto žlugusi“ [5, p. 196]. Siekiant, kad įsteigtosios valdžios institucijos nenukryptų nuo konstitucijos normų, t. y. nuo steigiamosios valdžios nustatytos teisinės tvarkos, reikalingos, M. Romerio nuomone, tam tikros garantijos:

I. Teisinio pobūdžio garantijos:

- 1) formalus įsteigtosios valdžios funkcijų suskirstymas;
- 2) teisinės tautos (piliečių, turinčių rinkimų teisę) atliekama įsteigtosios valdžios veiklos kontrolė;

II. Neteisinio pobūdžio garantijos.

Formalus (arba organizacinis) įsteigtosios valdžios funkcijų suskirstymas yra atskira kiekvienai valdžiai funkcijos hierarchinė institucijų sistema. Formalus valdžios funkcijų suskirstymas pagrįstas materialiu suskirstymu, t. y. valstybės institucijų klasifikavimu pagal atliekamas funkcijas. Analizuodamas materialaus valdžios funkcijų suskirstymo klausimą, M. Romeris atkreipė dėmesį į tuo metu ir anksčiau vykusius akademinis ginčus dėl teismo funkcijų. M. Romeris nurodė, kad Henry Berthélemy, Leonas Michoudas ir „iš senųjų ypač Rousseau“ teismo funkciją laikė vykdomosios ar valdomosios šaka. Adhemaras Esmeinas, Leonas Duguit gynė trilypę klasifikaciją, išskirdami teismą tiek iš įstatymų leidimo, tiek iš valdymo valdžios funkcijų. Plačiai nesiveldamas į šį akademinį ginčą,

¹ Nuo paprastųjų įstatymų konstitucija skiriasi savo priėmimo ir pakeitimo tvarka.

atsižvelgdamas į nusistovėjusią praktiką, teisinės tvarkos ir teisėtumo apsaugos motyvus, M. Romeris savo veikaluose įsteigtosios valdžios funkcijas formaliai skirstė į įstatymų leidybą, administraciją ir teismą, kai kiekviena funkcija pavedama autonomiškai valstybės institucijų sistemai [3, p. 12–13].

Teisinės tautos kontrolė įsteigtosios valdžios veiklai vykdoma periodiškais parlamento (kai kuriose šalyse ir prezidento) rinkimais, teikiant pasiūlymus įstatymų leidybai, dalyvaujant referendumuose ir sutinkant ar nesutinkant su valdžios institucijų sumanytų aktų išreiškimu. Siekiant didesnio šios funkcijos efektyvumo nustatomos atitinkamos priemonės, susijusios su parlamento posėdžių viešumu, opozicijos veikimo laisvę saugančiu parlamentarų imunitetu ir t. t. [6, p. 19–20].

Neteisinio pobūdžio veiksniai – tai viešosios nuomonės poveikis ar socialinių grupių reakcija į valdžios darbus. Viešoji nuomonė, t. y. tam tikros nuomonės, pažiūros, plačiai paplitusios tarp piliečių, veikia valdžios imperiumą ir verčia jį eiti ta „vaga“, kuria kreipia populiariausios idėjos.

Aptardamas neteisinio pobūdžio garantijas, M. Romeris didelę svarbą teikė Maurice'o Hauriou teorijai, – pasak M. Romerio, būtent ji sieja valstybę su visuomene. M. Romeris citavo M. Hauriou nuostatas, kad kiekviena valdžia kiekviename socialiniame junginyje remiasi trimis veiksniais arba dėsniais – autoritetu, kompetetingumu ir galios valia ir kad teisinė valdžia privalo įgyvendinti pirmuosius du veiksnius atsižvelgdama į viešąją nuomonę, kitaip sakant, valstybės valdžioje privalo dalyvauti piliečiai, pasitikėdami ja, vertindami teisinės valdžios kvalifikaciją.

Kita vertus, pasak M. Romerio, ši teisinės tvarkos apsaugos forma turi tam tikrų trūkumų: „(...) pirma, ji toli gražu ne visais kylančiais klausimais yra vieninga, dažniausiai ji yra grupinė ir įvairiuose socialiniuose junginiuose labai skirtinga, valdantiems gi svarbiausia bus viešpataujančių socialinių grupių nuomonė; antra, ji būna labai nuolaidi tiems, kurie disponuoja politine galia ir turi priemonių patys viešąją nuomonę veikti; ir, trečia, ji būna jautri ne tik tai teisėtumo, bet ir šios valandos tikslingumo atžvilgiu“ [3, p. 127].

Daugiausia dėmesio savo veikaluose M. Romeris skyrė teisės imperatyvų nustatyta tvarkai apsaugoti ir atkurti, kai ji yra sulaužoma. Valstybinių institucijų bei valdininkų veiklos kontrolę, kurios tikslas – apsaugoti teisę nuo jos reikalavimų pažeidimų, M. Romeris skirstė į:

I. Tarnybinę (hierarchinę) priežiūrą.

II. Teisminę priežiūrą.

Tarnybinę tam tikros institucijos veiklos priežiūrą vykdo tos institucijos tarnybinė vyresnybė [3, p. 36]. Tarnybinė kontrolė, pasak M. Romerio, „vertina kontroliuojamųjų organų (valdininkų) darbų tikslingumą, žiūri ir svarsto, ar šie darbai atitinka vyresnybės (kaipo galutinė instancija – valdančiųjų) nusistatymą ir jų siekiamus socialinius valstybės tikslus“ [7, p. 53]. Ši kontrolės forma gali būti taikoma tik pavaldžių institucijų aktams. Įstatymų leidybos bei teismo valdžios funkcijų tarnybinė kontrolė negalima [3, p. 56–57].

Klausimas apie teismo veiklos panaudojimą užtikrinant teisėtumą valstybės institucijų veikloje buvo gana populiarus to meto teisės teorijoje. M. Romeris plačiai rėmėsi Vakarų Europos mokslininkų L. Duguit, A. Esmeino, Georgo Jellineko, H. Kelseno, M. Hauriou šiuo klausimu pateiktomis išvadomis. Profesorius pritarė tendencijai plėsti teismų panaudojimo sferą.

Pagrindinė teismo funkcija, M. Romerio nuomone, – neteisės konstatavimas ir sudraudimas [3, p. 4–5]. Pagal teismų atliekamas funkcijas M. Romeris šias institucijas skirstė į tris rūšis:

I. Baudžiamasis teismas.

II. Civilinis teismas.

III. „Valdžios organų darbų“ teismas, skirtas pagrindinių valstybės institucijų ir valdininkų, veikiančių pagal konstituciją ir neturinčių diktatūros pobūdžio, darbams kontroliuoti [7, p. VI]. Šis teismas, pasak M. Romerio, turėtų susidėti iš trijų dalių (teismų), „kertinių institucijų teisinės valstybės organizacijoje“ [2, p. 29], nes valdžios funkcija yra paskirstyta trimis autonomiškoms valstybės institucijų sistemoms:

- 1) konstitucinis teismas;
- 2) administracinis teismas;
- 3) kasacinis teismas [3, p. 45].

Įstatymų leidėjų veiklos kontrolė, M. Romerio nuomone, gali reikštis dviem būdais:

- 1) atsitiktine *quasi*-kontrolė;
- 2) tiksliaja kontrole.

Atsitiktinė teismo *quasi*-kontrolė atsirado ir imta diegti pirmiausia. Ji vadovaujasi principu, jog teismas, susidūręs su prieštaraujančiais vienas kitam dviejų įstatymų imperatyvais, privalo teikti pirmenybę aukštesnio lygio normai, t. y. konstitucijai.

M. Romeris pažymėjo, kad teisės moksle įstatymų konstitucingumo atsitiktinė *quasi*-kontrolė buvo sukėlusį audringą žymiausių autoritetų polemiką. L. Duguit ir M. Hauriou buvo už šį kontrolės

metoda, A. Esmeinas jį smerkė: „(...) konstitucinės normos, kurios nustato įstatymų leidžiamajai galiai ribas, priklauso tik nuo jų vykdytojų moralės sąžinės ir teturi moralinės atsakomybės sankciją prieš tautą“ [8, p. 375]. Pateikiami argumentai buvo pagrįsti skirtingu autorių požiūriu į konstitucinių nuostatų pobūdį, teismo funkcijų autonomiškumo laipsnį ir t. t. [3, p. 104–119]. Konstitucinio teismo institucija nebuvo palaikoma gausaus šalininkų būrio – buvo reiškiamas nuogaštavimas, kad specialus teismas dėl savo funkcijų specifikos pats gali virsti aukščiausiaja įstatymų leidybos institucija. XX a. pradžios praktikoje plačiau imta remti amerikietiškąją įstatymų konstitucingumo *quasi*-kontrolę. M. Romeris taip pat laikėsi šio požiūrio.

Vėliau M. Romeris teigė, kad tiksloji įstatymų konstitucingumo kontrolė yra pranašesnė už atsitiktinę *quasi*-kontrolę, ir tapo konstitucinio teismo šalininku. Jei nekonstitucingas įstatymas nebelaikomas įstatymu ir netaikomas, reikia, kad jo visai nebūtų, nes vieni teismai gali jį laikyti antikonstituciniu, kiti, priešingai, konstituciniu [3, p. 119–120].

M. Romeris, veikiamas L. Duguit pažiūrų, nuosekliai gynė idėją, jog konstitucijai turi paklusti ne tik piliečiai, bet ir aukščiausia valstybinė valdžia. Toks paklusimas yra privalomas reikalavimas ir jo vykdymą turi užtikrinti konstitucinis teismas. Jis skirtas įstatymų leidybos institucijų veiklos konstitucingumui vertinti. M. Romerio nuomone, bendrosios kompetencijos teismai šios funkcijos neturėtų vykdyti, nes tai nederėtų su atstovaujamosios demokratijos prigimtimi ir jos principais: „(...) tai yra atskiras išskirtas iš bendrosios teismų instancijų sistemos aukštas įsteigtosios valdžios organas, turįs reprezentacinio pobūdžio („deleguoto teisingumo“ pagrindais), kuriam, tarp kito ko, priklauso tiksliai leidžiamųjų įstatymų konstitucingumo teismo kontrolė, savaime tikslesnė ir rimtesnė negu toji atsitiktinė *quasi*-kontrolė, kuri yra praktikuojama Amerikos Jungtinėse Valstybėse ir dėl kurios, kaip mes matėme, kyla tiek ginčų Europos kontinente“ [7, p. 197]. Įstatymų konstitucingumo tikrinimas, M. Romerio nuomone, turėtų apimti įstatymų turinio tikrinimą ir tikrinimą, ar buvo laikomasi įstatymų priėmimo procedūros taisyklių. M. Romeris teigė, kad konstitucinis teismas turi vadovautis tik konkrečiomis konstitucinėmis normomis: „(...) jam turi rūpėti, kaip aukščiausias teisėtumo kriteriumas, tiksliai konstitucijos nuostatai, būtent jų pozityviniai imperatyvai. Kuriais principais tie nuostatai ir imperatyvai yra inspiruoti, tai, kiek tai iš pačių tų nuostatų turinio nematyti, yra ne jo dalykas, kaip ne jo dalykas yra spręsti, ar patys konstitucijos nuostatai atitinka tuos principus ir ar jie gerai juos dėsto“ [3, p. 144]. Šią ir kitas M. Romerio pozicijas dėl įstatymų konstitucingumo tikrinimo veikė H. Kelseno grynoji teisės teorija, kuri iš esmės buvo priimtina ir M. Romeriui. Analizuodamas konstitucinio teismo veiklos aspektus M. Romeris laikėsi H. Kelseno „nurodymų“ dar ir todėl, kad „(...) jis (H. Kelsenas – aut.) konstitucinio teismo klausimą yra ypatingai išstudijavęs ir tapo moksle vienu žymiausių tos institucijos teorininkų (...) ir savo mokslo darbą dirba kaip tik toje valstybėje, Austrijoje, kuri yra viena tų dviejų pasaulyje valstybių, kurios konstitucinio teismo instituciją jau pas save įgyvendino ir praktiškai ją tvarko bei naudoja“ [3, p. 147].

Administracinis ir kasacinis teismai skirti vertinti administracinių ir teisminių institucijų veiklos teisėtumą.

Atvirai žavėdamasis administracinio teismo idėja ir ją propaguodamas, M. Romeris šį teismą laikė viena iš tų teisinės valstybės institucijų, kuria remiasi teisinė valstybė, nes, „be administracinio teismo valstybė yra tik policinė, bet ne teisinė“. Administracinis teismas, tuo metu formavęsis ir plačiai tvirtintas Europos valstybių, skirtas vykdyti administracijos institucijų ir valdininkų veiklos teisminę kontrolę. Remdamasis atlikta Prancūzijos administracinio teismo kūrimosi bei funkcionavimo analize, M. Romeris skyrė du administracinio teismo procesus:

- 1) skundų dėl aktų naikintinumo procesą,
- 2) pilno teisingumo procesą.

Skundų dėl aktų naikintinumo proceso metu aukščiausia administracinio teismo instancija sprendžia klausimus dėl administracinių institucijų priimtų aktų teisėtumo. Konstatavus neteisę administracijos aktai yra naikinami. Ši institucija užtikrina vienodą visos valstybės mastu teisės normų interpretavimą ir teisinę darną [7, p. 72–73].

Antrojo proceso metu administraciniai teismai nagrinėja individualias administracines bylas, t. y. asmenų ir valdžios institucijų, administravimo subjektų ginčus dėl subjektinių teisių pažeidimo ir gynimo bei nuostolių, padarytų valdymo srityje, atlyginimo.

Apie seniausią ir labiausiai nusistovėjusią teisminę instituciją, kuri kontroliuoja valstybės institucijų veiklos teisėtumą, – kasacinį teismą M. Romeris užsiminė labai nedaug. Kasacinį teismą jis laikė jau pasiteisinusia pasaulinėje praktikoje institucija. Kasacinio teismo paskirtis – tikrinti teismo aktų teisėtumą, t. y. tikrinti, ar teismo sprendime nėra teisės pažeidimų, teisėjo padaryto įstatymo interpretavimo klaidų. Konstatavęs pažeidimą kasacinis teismas naikina neteisėtą teismo aktą ir grąžina bylą spręsti iš naujo [3, p. 50].

Išvados

Teisinę valstybę M. Romeris iš esmės tapatino su teisiniu, procedūriniu mechanizmu teisėtumui užtikrinti. M. Romeris buvo to meto Vakarų Europoje vyravusios liberalistinės teisinės valstybės interpretacijos tendencijos atstovas Lietuvoje. Prof. Mindaugo Maksimaičio teigimu, M. Romerio konstruojamas teisinės valstybės modelis – tai įvairių šalių patirties, įvairių autorių tyrinėjimų rezultatų, skrupulingai surankiotų po kruopelę ir išdėstytų pagal vientisą darnią logišką sistemą, išsamiai argumentuotas apibendrinimas [9, p. 199]. M. Romerio veikaluose sutelktos idėjos apie optimalų teisinės valstybės modelį – naudodamasis XIX–XX a. Vakarų Europos mokslininkų darbais, profesorius ne tik atskleidė svarbiausius teisinės valstybės bruožus, bet ir kritikavo bei atmetė tai, kas, jo nuomone, buvo klaidinga ar perdėta. Šiuo aspektu M. Romerio teisinės valstybės idėja, jo išvados tampa itin prasmingos. M. Romerio teisinės valstybės modelis – tai ne tik susisteminta to laikmečio Vakarų Europos teisinės valstybės doktrina, bet ir savarankiška, originali koncepcija, savo vertingumu prilygusi garsiausių to meto Europos teisininkų moksliniams tyrinėjimams. M. Romerio darbų, skirtų teisinės valstybės analizei, svarbą sunku pervertinti. Pažymėtina, kad M. Romeris sugebėjo teisingai įžvelgti žengimo į teisinę valstybę strategiją. Jo sukurtas teisinės valstybės idealas paskatino ir tebeskatina žengti pirmyn nuolatinio teisinės valstybės kūrimo linkme siekiant suteikti asmens ir valstybės santykiams tobulesnį teisinio sutvarkymo metodų.

LITERATŪRA

1. **Vaišvila A.** Teisinės valstybės koncepcija Lietuvoje. – Vilnius, 2000.
2. **Römeris M.** Teisinės valstybės organizacija// Lietuvos universitetas 1927–1928 mokslo metais (1927.09.15 – 1928.02.16) – Kaunas, 1928.
3. **Römeris M.** Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose. – Kaunas, 1931.
4. **Kelsen H.** Grynoji teisės teorija. – Vilnius, 2002.
5. **Römeris M.** Valstybė ir jos konstitucinė teisė. II dalis. Konstitucinės institucijos. I tomas. Suverenitetas. – Vilnius, 1995.
6. **Römeris M.** Reprerzentacija ir mandatas. – Kaunas, 1926.
7. **Römeris M.** Administracinis teismas. – Kaunas, 1928.
8. **Esmein A.** Konstitucinės teisės principai. I tomas, II dalis. – Kaunas, 1932.
9. **Maksimaitis M.** Teisinės valstybės modelis// Mykolas Römerio mokslas apie valstybę. – Vilnius, 1997.

A Model of the State under the Rule of Law by Mykolas Romeris in the Context of the Concept of the State under the Rule of Law in Western Europe

*Dr. Kristina Miliauskaitė
Mykolas Romeris University*

Keywords: *a model of the state under the rule of law, the functioning of law, the established public authority, the control over the activities of the public authorities and of the officers.*

SUMMARY

In the report an analysis is given of Prof. Mykolas Romeris' scientific heritage, dedicated to the theoretical and practical issues relating to the state under the rule of law, in the context of the concept of the state under the rule of law in Western Europe. The analysis of the then West European state and legal experience served as a basis for M. Romeris in creating a model of the ideal state under the rule of law.

M. Romeris' conception of the state under the rule of law was in conformity with the tendency of the liberalistic interpretation of the state under the rule of law, then prevalent in Western Europe. M. Romeris tended to define the state under the rule of law as the state of lawfulness, which is primarily concerned with the protection of the individual rights against the self-will of public authorities, not embodied in the law. The rule of

law in the state, according to M. Romeris, shall be achieved to the extent the functioning of law is organised and ensured in it, to what extent that functioning is protected against the breach of law. The said position of M. Romeris was undoubtedly strengthened by the provisions of H. Kelsen theory.

Seeking that the established public authorities would not deviate from the constitutional norms, in the opinion of M. Romeris, certain guarantees as being governed by law and not governed by law are necessary. When discussing the guarantees not being governed by law, the Professor accorded special attention to the theory of M. Hauriou, since, according to M. Romeris, it links the state and society.

M. Romeris, under the effect of L. Duguit views, defended consistently the idea that not only the citizens but also the supreme public authorities should obey the constitution. M. Romeris subdivided the control over the activities of the public authorities and of the officers, aiming at protecting the law against the violations of its requirements and restoring the violated imperatives of law, into official (hierarchical) and judicial supervision. An issue on the use of judicial activity in ensuring the lawfulness in the activities of public authorities was very popular in the then theory of law. M. Romeris based himself extensively on the conclusions of West European scientists: L. Duguit, A. Esmein, G. Jellinek, H. Kelsen, and M. Hauriou, relating to the aforementioned issue. In M. Romeris' opinion, the main function of the court is the statement of lawlessness and calling to order. According to the functions, performed by the courts, M. Romeris subdivided these institutions into the criminal, civil court and the court of "works of public bodies", intended for control of the works of the main State institutions and officials. This court, according to M. Romeris, should consist of three parts (courts), since the governmental function is divided into three autonomous systems of State institutions: constitutional court, administrative and cassation court. M. Romeris, while admiring openly the idea of the administrative court and propagating it, considered this court to be one of the institutions of the state under the rule of law, on which the state ruled by the law based itself, since "without the administrative court, the state is only a police state rather than governed by law".

In M. Romeris works, the ideas are concentrated on the optimum model of the state under the rule of law. This is a deeply argued generalisation encompassing experience of various countries, research results of various authors that were collected scrupulously by bits and laid out in a harmonious and uniform logical system. The Professor, making use of the works of West European scientists of the 19th – 20th centuries, not only elucidated the most important qualities of the state under the rule of law, but also criticized and rejected what, in his opinion, was erroneous and exaggerated. In this aspect, the idea of the state under the rule of law by M. Romeris and his conclusions are becoming especially sensible. A model of the state under the rule of law by M. Romeris is not only the systematised doctrine of the West European state under the rule of law of the period, but also is an independent and original conception that may be comparable as to its value to the best research of then lawyers of Europe.

